

Krav från Forskningscentralen för de inhemska språken: **Myndighetsspråket bör tas upp på de politiska beslutsfattarnas agenda**

Ett klart myndighetsspråk ska ingå som en naturlig del i allt politiskt beslutsfattande. Förvaltningslagen av år 2004 innehåller ett krav på gott språkbruk. Det här kravet måste nu omsättas i praktiken. Detta förutsätter inte bara politisk vilja, utan också pengar.

Forskningscentralen för de inhemska språken anser att nästa regering bör behandla frågan om ett bättre myndighetsspråk i sitt program. Det är viktigt att inkludera ett politikprogram för myndighetsspråk i regeringsprogrammet, eller att på annat sätt ta med myndighetsspråket när man bereder regeringsprogrammet. Det är möjligt att förbättra myndigheternas språkbruk och att samtidigt effektivisera myndigheternas verksamhet. Detta leder till dels besparingar i de offentliga finanserna, dels bättre service för medborgarna.

Enligt förvaltningslagen ska myndigheterna använda ett sakligt, klart och begripligt språk. Språklagen kräver å sin sida att myndigheterna ska förvalta landets språkkulturarv och främja användningen av båda nationalspråken. Även många andra författningar, t.ex. författningar om information och myndighetsbeslut, tar upp myndigheternas skyldighet att använda ett gott språk. Ett gott myndighetsspråk omfattar också namn på offentliga tjänster och förvaltningsområden. Namn som Destia, Stroke Unit och Regionförvaltningsverket i Norra Finland fyller inte kraven på ett gott språk. Namnfrågan är en viktig detalj som avspeglar språkattityderna inom den offentliga förvaltningen och de problem som finns på djupare plan. De här problemen tar sig konkreta uttryck i medborgarnas vardag bland annat i form av komplicerade myndighetstexter med krångliga meningar och svåra ord.

Trots att det redan finns författningar som betonar vikten av ett gott språk är myndighetsspråket fortfarande svårtolkat, vilket utgör ett betydande samhälleligt problem. Ett otydligt myndighetsspråk kan till och med utgöra ett hot för medborgarnas rättsskydd och för demokratin. Ett otydligt språkbruk strider även mot offentlighets- och likställighetsprinciperna.

Forskningscentralen för de inhemska språken vill att principen för ett gott språkbruk systematiskt och aktivt tillämpas i den offentliga förvaltningen. Detta kunde med fördel ske genom ett politikprogram eller specialfinansiering. Varje myndighet ska känna ansvar för att dess meddelanden, såväl skriftliga som muntliga, är sakliga och förståeliga.

Mer information ges av

Pirkko Nuolijärvi, direktör, professor, tfn 020 781 32 20, Pirkko.Nuolijarvi@kotus.fi

Eivor Sommardahl, ledande språkvårdare, tfn 020 781 32 87, Eivor.Sommardahl@focis.fi

Ett klarare myndighetsspråk bör ingå i allt politiskt beslutsfattande

**Utkast till text om behovet av ett politikprogram för myndighetsspråk.
Texten innehåller förslag till praktiska åtgärder.**

Forskningscentralen för de inhemska språken (Focis)

augusti 2010

Bakgrund

Forskningscentralen för de inhemska språken (Focis) vill arbeta för att den nya regeringen tar upp frågan om begripligt myndighetsspråk i sitt program. Focis mål är att nästa regeringsprogram ska innehålla ett politikprogram för myndighetsspråk, eller att frågan om ett klarare myndighetsspråk ska utgöra en del av något annat politikprogram, t.ex. ett program som syftar till att effektivisera förvaltningen. Den nuvarande regeringens program omfattar tre politikprogram, men det är osäkert om den nya regeringens program kommer att innehålla politikprogram överhuvudtaget. **Frågan om ett klarare myndighetsspråk bör i vilket fall som helst tas med i det politiska beslutsfattandet.**

Det har i många sammanhang fästs uppmärksamhet vid problem som hänför sig till myndighetsspråket, t.ex. i det språkpolitiska handlingsprogrammet *Suomen kielen tulevaisuus* (Finska språkets framtid, 2009). Projektet för ett klarare myndighetsspråk är i hög grad kopplat till strävan efter att förbättra lagspråket (bl.a. inom ramen för delegationen för bättre lagstiftning, statsrådets arbetsgrupp för att utveckla lagberedningen, den planerade nämnden för författningsspråk och projektet *Begripligt författningsspråk*, som startade vid Focis i juli 2010). Det finns också ett klart samband med det behov av en nationell språkstrategi som nämns i *Kultur – kraft för framtiden* (2010), ett förslag till redogörelse om kulturens framtid.

Focis har redan länge arbetat för ett klarare myndighetsspråk genom forskning, språkvård, utbildning, ordböcker osv. Att myndighetsspråket fungerar obehindrat och är förståeligt och sakligt är viktigt inte bara med tanke på **medborgarnas rättigheter** och det civila samhället utan också med tanke på en **effektivisering av förvaltningen**. Den princip om ett gott språkbruk som nämns i förvaltningslagen, som trädde i kraft vid ingången av år 2004, bör nu på ett genomgripande sätt omsättas i praktiken inom den offentliga förvaltningen. För att detta mål ska kunna uppnås krävs extra satsningar utöver det arbete som redan nu bedrivs vid Focis. Nedan ges några konkreta förbättringsförslag.

Språkparagrafen i förvaltningslagen bör omsättas i praktiken

Enligt förvaltningslagen ska **myndigheterna använda ett sakligt, klart och begripligt språk** (9 §). Språklagen kräver å sin sida att myndigheterna i sin verksamhet ska förvalta landets språkkulturarv och främja användningen av båda nationalspråken (35 §). Även många andra författningar, t.ex. författningar om information och myndighetsbeslut, tar upp myndigheternas skyldighet att använda ett gott språk.

Språket genomsyrar all verksamhet som en myndighet bedriver, oavsett om det är fråga om lagstiftning, planering och beslutsfattande eller tillhandahållande av offentliga tjänster. Trots att det redan finns författningar som betonar vikten av ett gott språk är **myndighetsspråket fortfarande svårtolkat, och det utgör ett betydande samhällligt problem**. Ett otydligt myndighetsspråk kan i värsta fall utgöra ett hot mot medborgarnas rättsskydd och mot demokratin. Ett otydligt språkbruk strider även mot offentlighetsprincipen och likställighetsprincipen. Det bör särskilt fästas vikt vid behovet av lättläst språk: myndigheternas kommunikation i alla dess former måste också nå dem som inte har lika starkt utgångsläge som majoritetsbefolkningen när det gäller att förstå myndighetsspråk. Dessa hotas annars bli förbigångna på olika sätt.

Det är möjligt att förbättra myndigheternas språkbruk och att samtidigt effektivisera myndigheternas verksamhet. Detta leder till dels besparingar i de offentliga finanserna, dels bättre service för medborgarna. **Därför bör ett politikprogram för myndighetsspråk inkluderas i nästa regeringsprogram, eller också bör det på förvaltningsövergripande nivå fästas vikt vid ett klart myndighetsspråk på något annat sätt när nästa regeringsprogram bereds.**

I ett projekt som sträcker sig över en hel regeringsperiod kan man skapa strukturer som stöder ett gott myndighetsspråk; strukturer som kan vara till nytta en lång tid framöver. **Principen för ett gott språkbruk ska tillämpas systematiskt och aktivt, och detta kunde med fördel ske genom ett politikprogram eller genom specialfinansiering.** Var och en som är verksam inom den offentliga förvaltningen ska känna ansvar för att de meddelanden som sänds, såväl skriftliga som muntliga, är förståeliga.

Förslag till praktiska åtgärder

1. Myndigheterna ska uppmanas till att ställa sig bakom förvaltningslagens språkparagraf på allvar och till att utarbeta **praktiska tillvägagångssätt och strukturer** genom vilka man i det dagliga arbetet kan kontrollera hur väl myndighetsspråket fungerar. De fungerande rutiner som redan existerar bör kartläggas samtidigt som nya metoder skapas, testas och införs. Med hjälp av **utredningar och undersökningar** kan man lyfta fram de problem som påträffas i myndigheternas kommunikation och hitta lösningar på dem.
2. Myndigheterna ska skapa ett **klarspråksnätverk**, t.ex. i samarbete med Forskningscentralen för de inhemska språken. Focis föreslår att en del myndigheter ska ha skyldighet att ingå i nätverket. Nätverket fastställer hur det ska arbeta (t.ex. via webbsidor, årliga träffar, utbildningar) och påbörjar sin verksamhet. Man tar fram redskap med hjälp av vilka tjänstemännen på egen hand kan kvalitetskontrollera sina texter. Myndigheternas kunnande när det gäller språk och texter kan förbättras genom mer utbildning i ett gott myndighetsspråk och handledning i hur man använder tillbudsstående verktyg, t.ex. handböcker, ordböcker och webbplatser. Nätverket ska också gärna samarbeta med nämnden för författningsspråk som strävar efter att förbättra språket i författningar. Klarspråksnätverket strävar för sin del efter att förbättra alla texttyper i myndigheternas kommunikation.
3. **Namnplaneringen inom den offentliga förvaltningen** koordineras mellan de olika ministerierna och andra sektorer. De namn på samma eller liknande områden som används inom olika förvaltningsområden bör motsvara varandra, och namnen ska vara förståeliga och geografiskt lokalisering. Namnplaneringen ska ske parallellt på finska och på svenska. Myndigheterna bör redan i planeringsskedet systematiskt upprätta kontakten till språk- och namnexpertis.

4. Ett gemensamt mål för EU-länderna är att minska den administrativa bördan. **Därför bör man utreda på vilket sätt** myndigheterna genom att använda ett enkelt språkbruk kan minska den administrativa bördan:

- * Antalet författningar ökar och texterna blir längre. År 2009 inleddes över 3 000 ärenden i riksdagen. På vilket sätt kan en sådan textmängd hanteras på ett kontrollerat sätt?
- * I varje författning finns det hänvisningar till flera andra texter och till hur texterna ska författas, spridas osv. Vilka slag av texter förpliktar de nya författningarna till? Hur kan myndigheterna förbereda sig på att i allt högre grad arbeta med texter?
- * Det finns hundratusentals tjänstemän i Finland, och största delen av dem producerar dagligen text. Är alla texter som skrivs i tjänsten nödvändiga? Är det klart till vem texterna riktar sig och för vilka ändamål texterna skrivs? På vilket sätt kan arbetet med texter göras mer genomtänkt?
- * Tjänstemännen kommunicerar med varandra, med experter i andra branscher och med medborgarna på många sätt. Det finns otaliga målgrupper, och därför också många texttyper. Det finns ett behov av att kartlägga den stora mängden texttyper och textflödet på ämbetsverken, liksom även de resurser som används till att arbeta med texter. En sådan kartläggning kan ge en god grund för ett effektivare arbete med texter.

5. **Myndigheterna ska i samarbete med Focis bedriva kampanjer för ett gott myndighetsspråk, språklig demokrati och språklig medvetenhet.** Upplysningskampanjer för såväl myndigheter som den breda allmänheten bör planeras och genomföras. I myndighetskampanjerna ska t.ex. frågor av följande slag betonas:

- * Det finns anledning att framhäva det direkta sambandet mellan information och språk i informationssamhället. När datasystem utvecklas bör också språkexperter rådfrågas. Man ska också beakta skribenternas behov och de perspektiv skrivandet representerar.
- * Medborgarna ska uppmuntras att i allt högre grad använda de e-tjänster som den offentliga förvaltningen tillhandahåller. När tjänster överförs till internet är det ett ypperligt tillfälle att se över begripligheten och öppenheten i kommunikationen. Dagens barn och unga är de som i framtiden kommer att utträta myndighetsärenden på webben. Detta måste tas i beaktande när e-tjänsterna och språket i dem utformas. Myndigheterna bör fästa särskild vikt vid webbplatsernas struktur och mer allmänt vid hur webbsidorna presenterar information i en logisk och begriplig form.
- * I takt med att informationssamhället utvecklas bör myndigheterna se till att medborgarna fortfarande också har möjlighet att utträta sina ärenden per telefon och genom kontorsbesök. Den information som är riktad till medborgarna ska framställas i begriplig form och vara tillgänglig för olika grupper av människor.
- * I framtiden kommer det att finnas ett allt större behov att översätta också myndighetstexter till flera olika språk. Denna process underlättas om man satsar på begripliga ursprungstexter.

